

Skarsåsen

– krigsminner

Utgitt av: Brønnøy Kommune
i samarbeid med I.L. Tjalg
Produsert av: Nordland O-krets
Synfaring: Jan Gaute Buvik
Digitalisering: Magnus Solbjørg
Trykk: Brønnøy Trykk AS

målestokk 1:3 300
ekvidistanse 5 m
utgitt 2003

VEGETASJON:

løpbarhet:	åpent	halvåpent
>100%	[yellow box]	[yellow box]
80-100%	[yellow box]	[yellow box]
60-100%	[yellow box]	[yellow box]
40-100%	[yellow box]	[yellow box]
20-100%	[yellow box]	[yellow box]
0-10%	[yellow box]	[yellow box]

	skog	underveg.
80-100%	[green box]	[green box]
60-80%	[green box]	[green box]
40-60%	[green box]	[green box]
20-40%	[green box]	[green box]
0-20%	[green box]	[green box]

Tegnforklaring

	høydekurver		dyrka mark
	hjelpkurver		veg
	grustak, jordbakke		liten veg, traktorveg
	høydepunkt, kolle		stor sti, liten sti
	senkning, liten senkning		utydelig sti, uthogd linje
	grop		jernbane
	slup, skrent		kraftlinje
	stein, stor stein		steingjerde, utydelig steingjerde
	steinklynge, blokkfelt		gjerde, utydelig gjerde
	steingrunn, røys		bygning, ruin
	vann		skyteline
	vannfylt grop, pyt		farlig område
	bekk, grøft		leilbebyggelse
	utydelig grøft, smal myr		parkeringsplass
	farlig myr		stolpe, spesiell detalj
	tydelig myr		skyttergrav, skytestillinger
	diffus myr		bunkers, murer
	brønn, kilde		kanonstillinger

SKARSÅSEN FESTNINGSANLEGG

A. VELKOMMEN til Skarsåsen. Det er:

- > Et tysk kystfort fra andre verdenskrig.
- > Tragisk krigshistorie – med arbeid og fortjeneste, med lidelser og død.
- > Et vakkert friluftsområde med utsyn og innsikt.
- > Lokalhistorie og verdenshistorie på en og samme tid.

B. WEST WALL: Tyskerne etablerte 280 kystbatteri i Norge. De fryktet raid og alliert landgang i Norge og låste derfor store styrker her (3-400.000 tyske soldater). Raidene mot Svolvær (1941) og Måløy (1941); Majavassafæren (1942) og våpentransporten på Helgeland bidro til å holde tyskerne her, noe som skulle vise seg å være skjebnesvangert for tyskerne i sluttfasen av krigen.

C. EN VRIMMEL AV KANONER, 2500 kanoner, var utstasjoner langs kysten vår. De var "sammenrasket" eller erobret fra hele Europa, særlig fra Frankrike. I Skarsåsen var det fire 15,5 cm kanoner (K 416 – franske feltkanoner fra 1. verdenskrig, 1917) med skuddvidde på 17 km. Lengden på kanonrøret var 4,96 m. Det ble bygget voll foran kanonen som splintbeskyttelse. Beredskapsammunisjonen skulle lagres 5-10 m fra kanonen. For å sikte inn ildsektorene til kanonene ble det malt "blinker" på flere hus nede på Mosheim og i sirkelen rundt kanonen ble det laget gradbue. Den kanonen som står her nå er en illustrasjon, - en mindre tysk kanon fra krigsårene.

D. "LILLE BERLIN": Br.sund ble kalt "Lille Berlin", ikke bare p.g.a. stort belegg av tyske soldater (400-600), men også fordi såpass mange som 7 % av innbyggerne var medlemmer av Nasjonal Samling (NS). Anlegget i Skarsåsen tilhørte "Artilleri gr. Brønnøysund: herunder Sydbatteri i Høgåsen, Nordbatteri Skarsåsen og batteri Ylvingen. Det var ca. 120 soldater ved hvert batteri. I tillegg var det en infanteritropp på ca. 100 mann i Kirkehaugen og en marinekommando ved havna med 20-30 mann. **LYSKASTEREN:** Vi vet at det ble satt opp lyskastere på Hestøya sør og på Salhus (senere flyttet til Salterneset v/ Tilrem). Det har neppe vært lyskaster i Skarsåsen.

E. 120 SOLDATER: Skarsåsen festningsanlegg ble etablert av 120 okkuperanter i juni 1941. Egentlig skulle de ha vært rundt 235 mann på et slikt standard 15 cm batteri. De klarte likevel å forvandle Skarsåsen til en stor sveitserost. Fra de fire store kanonstillingene og ut til yterkantene av anlegget går det løpegraver, underjordiske tunneler – til og fra 11 brakker og nærforsvarsstillinger. **NB! Det kan være rasfare i tunnelene – dere går på eget ansvar !**

F. RUSSERFANGER: 36.000 krigsfanger var slavearbeidere i Norge, herav av 30.000 russere. Våren 1942 ble det etablert russisk fangeleir på Mosheim. Det kom 63 russere til denne leiren. De ble utsatt for en svært hard behandling og hele 22 mann døde i løpet av kort tid. Dette p.g.a. mishandling og sult, og manglende legetilsyn. Utover vinteren 1943 ble forholdene for fangene bedre og det ble sett mellom fingrene med at befolkningen stakk til dem poteter og fisk. I alt døde 24 russere, og de ble først gravlagt ved ungdomshuset på Mosheim, senere flyttet til kirkegården i Brønnøysund, før de fikk sitt endelige hvilested på krigskirkegården på Tjøtta.

FOTO: LUP

G. TYSKERARBEID: Festningsanlegget vitner om et umenneskelig slit. I tillegg til tyskernes selv og russiske krigsfanger "deltok" utkommanderte tvangsarbeidere, håndverkere, entreprenører og "brakkebaroner". Timeprisen steg fra 90 øre til 2 kr. pr. time i Brønnøysund. - Batteriene fikk etter hvert tilleggsvåpen av forskjellige opprinnelse. Hadde kystfortene kommet i kamp – så hadde etterforsyning blitt en stor utfordring. På 1970-tallet ble deler av Skarsåsen fylt igjen, mens vi har i 1990-årene gjenåpnet deler av det.

H. 400 KG. SEMENT: Til byggarbeidene gikk det med enorme mengder sement, sand, pukkstein, tre, osv. For å lage en m³ "stålbetong" ble det brukt 400 kg sement og 9,2 dagsverk. Tyskerne regnet også ut at det gikk med 5 dagsverk pr. kubikkmeter tunnel og at en krigsfange yte 0,4 dagsverk pr. dag. Ellers, matsituasjonen var bedre i Brønnøysund enn mange andre steder pga tilgang på fisk. I den tyske brakkeleiren hadde den enkelte sin egen rasjon av kaffe, av brød, smør, marmelade. En tysk soldat mente å huske at de fikk 20-25 gram smør pr. dag.

I. "Brønnøysund – EN VIRKELIG BEHAGELIG Plass: Samtidig med de fire kanonstillingene ble 11 brakker reist og piggetrådgjerdene satt opp. Den tyske okkupasjonsmakta ble stasjonære. De fleste soldatene var over 45 år, og var glade for å være her – langt unna krigshandlingene. Her satte de opp teater og konserter. Men, med jevne mellomrom, utover i 1944 og 1945, kom ordrene om å avstå mannskaper til Østfronten. Så seint som 25/2-1945 ankom 29 som erstatning.

J. VANNFORSYNING: I Skarsåsen hadde tyskerne tre vannbasseng. Etter krigen ble ett av dem brukt til produksjon av is. Isskjæring var en viktig virksomhet før moderne fryseteknikk overtok på 1950-tallet. Det måtte være kvalitetsis - blank som glass og fri for forurensning. Det ble spredt "ondsinnede rykter" om uttaket av is fra Skarsåsen. Både Norge tekniske høyskole, Trondheim sykehus og lokale forretningsmenn kunne imidlertid skrive under på isens kvalitet.

K. Hvem betalte REGNINGEN ? - Fronter, kamper, lemlestelser, drap, lidelser og ødeleggelser – det er krigen. Noen tapte sine liv for at vi skulle ha frihet - Vi hedres deres minne. Skarsåsen er en "knagg" for å forstå historia – det lokale knyttes til det nasjonale og internasjonale. "Skal vi møte framtida med hell, må vi kjenne fortida" (W.Churchill). **ALDRI MER Skarsåsen og 9. april 1940.**